

บทบาทพระสอนศีลธรรมยุคใหม่ในการพัฒนาสังคมไทย ROLES OF MONKS IN TEACHING MODERN MORALITY FOR THAI SOCIETY DEVELOPMENT

พระสันติ สันติกโร (ไชยสงคราม)*, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร และสุภาพ เต็มรัตน์

Phra Santi Santinkaro (Chaisongkram), Supreecha Chamnanphuttiophon and Suphap Temrat

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาศโคราช

Mahamakut Buddhist University Srithammasokraj Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: phrasantichiysngkhram@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมกับความคาดหวังในการปฏิบัติภารกิจ 2) สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา 3) วิธีการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมข้อมูลทางเอกสารศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทพระสอนศีลธรรม และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิธีการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ผลศึกษาพบว่า

1. พระสอนศีลธรรมมีบทบาทหน้าที่ในด้านจัดการเรียนการสอน ด้านงานวิชาการ การสืบทอด วัฒนธรรม การมีมนุษยสัมพันธ์ การการประเมินผล การใช้สื่อการเรียนการสอน อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งสามารถปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบาย การพัฒนาสภาพแวดล้อม ความคาดหวังในภาระกิจการสอนศีลธรรมของพระสอนศีลธรรมยุคใหม่เพื่อพัฒนาสังคมไทยควรเน้นการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมในรายวิชา เพื่อให้เด็กได้เกิดความตระหนักในการเป็นคนมีคุณธรรม

2. สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาคือ ผู้สอนไม่เข้าใจวิธีการอธิบายในวิธีการสอนให้ผู้เรียนสนใจ ไม่มีวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน การจัดกิจกรรมพระสอนศีลธรรมขาดการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง การใช้สื่อมัลติมีเดียที่ไม่มีความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ที่

3. วิธีการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาต้องมีความเป็นกัลยาณมิตร การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่น มั่นคง การเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความประพฤติดีงามควรแก่การเคารพ รู้จักและแนะนำศิษย์ไปในทางถูกที่ควร อธิบายจากเหตุไปสู่ผล พัฒนาดนตามหลักภาวนา 4

คำสำคัญ: บทบาทพระสอนศีล, การพัฒนา, สังคมไทย

ABSTRACT

This article aimed to study 1) the roles of monks in teaching morality and their expectations in performing their missions, 2) the problem situations of monks in teaching morality in educational institutions, and 3) methods for developing the monks in teaching morality according to Buddhist guidelines. Data were collected through documents and studies of the concepts of the role of monks in teaching morality, including principles related to methods for developing the role of moral teaching monks according to Buddhist guidelines.

The results of the study found that:

1. Morality teaching monks had the roles and responsibilities in teaching and learning, academic work, cultural inheritance, human relations, evaluation of using teaching media effectively and being able to adjust the teaching curriculum to be in line with the environment development policy. Expectations in the moral teaching mission of modern moral teaching monks for the development of Thai society focused on teaching that integrates morality into the subjects so that the children are aware of being moral.

2. Problems with teaching morality monks in educational institutions included teachers not understanding how to explain and apply the teaching methods to make students interested. There was no presentation method appropriate for the age of the students. There was a lack of continuous organizing of Buddhist teaching moral activities. Finally, multimedia was used without the availability of materials and equipment.

3. Methods for developing the roles of moral teaching monks according to Buddhist principles were as follows: Moral teaching monks must be friendly and behave lovingly towards students and the general public. They should be moral teaching monks with stability, be praised for having good behavior and being worthy of respect, know and guide students in the right direction, explain from cause to effect, and have self-development according to the four principles of Bhàvanà.

Keywords: Roles of moral teaching monks, Development, Thai society

บทนำ

สภาพสังคมในยุคปัจจุบันที่เราอาศัยอยู่นั้นมีลักษณะของความเป็น "โลกสมัยใหม่" ที่แตกต่างจากสภาพสังคมแบบอดีตอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นในด้านชีวิต ความเป็นอยู่ ความรู้สึกนึกคิด สถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่าง ๆ ที่แวดล้อมตัวเราอยู่ ไปจนถึง ปฏิสัมพันธ์ในระดับนานาชาติในเรื่องต่าง ๆ ที่เห็นได้จากข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันสิ่งที่ควบคู่ไปกับความเป็น "สมัยใหม่" คือความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ซึ่งมีความเกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับระบบวิถีคิด การมองชีวิต มองโลกของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ก็ได้ส่งผลกระทบต่อโลกในมิติใดมิติหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลกระทบต่อโลกในระบบต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ระบบการเมืองและเศรษฐกิจ สำนักคิดของคนในยุคสมัยของความเป็น สมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงอันบันดาลมีเหล่านี้ได้ทำให้โลกได้เกิด โลกทัศน์ทางความคิดสมัยใหม่

ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นหนึ่งในการแนวทางการพัฒนาคุณธรรมให้เริ่มจาก เยาวชน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 โดยข้อตกลงความร่วมมือระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์ เข้าไปสอน ศีลธรรมในโรงเรียนทุกระดับชั้น เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษามีความรู้คู่คุณธรรม สามารถ นำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข เนื่องด้วยนโยบายการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันมิได้มุ่งเน้นเพียงด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่านั้น หากแต่ยังมุ่งเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนทั้งทางร่างกายและจิตใจด้วย ดังพระราชบัญญัติการจัดการศึกษามাত্রาที่ 8 และมาตราที่ 25 ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการ การเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียน และในมาตราที่ 66 ได้กล่าวถึงการพัฒนา ผู้เรียนเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่องด้วยตนเองตลอดชีวิต มุ่งพัฒนาให้คนเป็นคนที่มีสมบูรณ์และ สมดุลทั้งทางด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาให้ผู้เรียน มีความรู้ ความสามารถ ทั้งทางด้านวิชาการ วิชางาน และวิชาชีวะเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ใน สังคมได้อย่างมีความสุข พึ่งตนเองได้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาสังคมและ สิ่งแวดล้อม (อจศรา ประเสริฐสิน, 2558) ดังการมีโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาช่วย เสริมในผู้มีการเรียนมีการพัฒนาเป็นคนที่มีสมบูรณ์ได้เนื่องจากพระสงฆ์เป็นกำลังสำคัญของ พระพุทธศาสนา เพื่อสืบทอดพุทธประสงค์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำหน้าที่ เป็นตัวแทนของพระพุทธองค์ที่เผยประกาศเผยแผ่หลักธรรมให้กว้างขวาง เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล และเพื่อความทุกข์ของหมู่ชนเป็นอันมาก และเป็นบุคลากรที่มีศักยภาพของคณะสงฆ์ ด้วยได้รับการพัฒนาขีดความสามารถอย่างต่อเนื่อง และได้รับโอกาสให้เข้าไปมีบทบาท ในสถานศึกษา จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาเด็กนักเรียน เยาวชน ให้มีภูมิคุ้มกัน เป็นเด็กที่ดี เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา คือปัญหาด้านหลักสูตรที่ผู้สอนไม่เข้าใจวิธีการอธิบายในวิธีการสอนให้ผู้เรียนสนใจ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ เน้นแต่เนื้อหาอย่างเดียว ความรู้ในวิชาชีพ พระสอนศีลธรรมไม่เข้าใจในวิธีการสอน การพัฒนาตนเอง พระสอนศีลธรรมไม่ค่อยแสวงหาความรู้ใหม่ ไม่มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ใหม่ ๆ และความเคลื่อนไหวในการสอนในรูปแบบต่าง ๆ และชุมชนสัมพันธ์พระสอนศีลธรรมขาดการประชาสัมพันธ์และการตั้งเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนความร่วมมือ ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ประกอบด้วย พระสอนศีลธรรมรุ่นเก่า จะเข้าใจการใช้สื่อ แต่ผู้ที่บรรจุใหม่ขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อ และการใช้สื่อมีลัทธิเดียวที่มีอยู่ในอินเทอร์เน็ต และความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้อย่างมีไม่เพียงพอ พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นแต่เรื่องหลักธรรมคำสอนในศาสนา ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับอาชีพที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งสามารถสรุปปัญหาของพระสอนศีลธรรมออกเป็น 4 ด้าน จะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อไป (พระปลัดปรีชา นนทโก (จุลเจือ), 2560)

ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมยุคใหม่ เพื่อศึกษาบทบาทพระสอนศีลธรรมยุคใหม่ในการพัฒนาสังคมไทย มุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนในสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสันติ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติ เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตขึ้นในท่ามกลางบรรยากาศที่พร้อมไปด้วยศาสนาและจริยธรรม เพราะสถาบันสงฆ์นับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญอย่างยิ่งสถาบันหนึ่ง บทบาทของพระสงฆ์นั้น นอกจากจะเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนทางด้านศีลธรรมและจริยธรรมเป็นผู้นำทางด้านจิตใจอันเป็นการเผยแผ่ทั่วไปแล้ว ภารกิจหลักที่พระสงฆ์จะต้องกระทำคือ การจัดการศึกษาและให้บริการการศึกษาแก่ชาวบ้าน ทั้งในส่วนที่เป็นการศึกษาของพระภิกษุสามเณรสำหรับลูกชาวบ้านที่เข้ามาบวชเรียนและลูกชาวบ้านทั่วไปด้วย พระสงฆ์นอกจากจะต้องทำหน้าที่ของตนเองคือการศึกษาหาความรู้แล้ว ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่สอนผู้อื่นด้วย กล่าวคือเป็นทั้งผู้เรียนและผู้สอนหรือผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษาในเวลาเดียวกัน ในฐานะผู้เขียนเป็นส่วนหนึ่งของคณะสงฆ์จึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมของบทบาทครูพระสอนศีลธรรมใหม่ในการพัฒนาสังคมไทย

ประวัติพระสอนศีลธรรมตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 73 ซึ่งมีข้อความระบุว่า รัฐต้องสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและในวรรคต้นของมาตรา 81 มีข้อความว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม กระทรวงศึกษาธิการเห็นความสำคัญ

ของพระสงฆ์ในการเป็นบุคลากรทางศาสนา จึงได้มอบให้กรมการศาสนาดำเนินโครงการ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และให้สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเข้าร่วมเพื่อ รองรับรัฐธรรมนูญ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปลูกฝังศีลธรรม และจริยธรรมให้เด็กและเยาวชน ของชาติได้เรียนรู้ (เข้าถึง) หลักธรรมของพระพุทธศาสนาสามารถนำหลักธรรมไปพัฒนา คุณภาพชีวิตได้ (กรมการศาสนา, 2553)

การคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การบริหารจัดการพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมีกระบวนการหรือโครงสร้างในการจัดการสอน ศีลธรรม (กรมการศาสนา, 2553) ดังนี้ การรับสมัครและคัดเลือกพระสอนศีลธรรม ในการคัดเลือกพระสอนศีลธรรม มีขั้นตอน การรับสมัครพระสอนศีลธรรมดังนี้ กำหนดจำนวนพระในการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดและ ระดับการศึกษาในสถานศึกษา การประกาศรับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดจัดทำใบสมัครที่แนบท้ายประกาศการรับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดทั่วประเทศ รับสมัครพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนโดยร่วมมือ กับวัฒนธรรมจังหวัดในการจัดเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวกในการรับสมัคร เจ้าคณะจังหวัด ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกพระสงฆ์ เพื่อคัดเลือกเป็นพระสอนศีลธรรม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่ดำเนินการสอนอยู่ในสถานศึกษาในตำบลนั้น ๆ ก่อน หากยังมีจำนวนเกิน ให้พิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ของผู้สมัคร
2. พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ คือ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หากมีจำนวนเกิน ให้พิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ของผู้สมัคร
3. พิจารณาคัดเลือกผู้สมัครที่ผ่านการอบรมพระสอนพระพุทธศาสนาตามมติมหาเถร สมาคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการหากยังมี จำนวนเกินให้พิจารณาจากผลงานและประสบการณ์ของผู้สมัคร
4. เมื่อพิจารณาตามข้อ (1) ถึง (3) แล้วยังไม่ครบตามจำนวนที่ประกาศให้อยู่ในดุลยพินิจ ของคณะกรรมการ

ดังนั้น ขั้นตอนการรับสมัครและคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนถือว่าเป็นขั้นตอน แรกในการเลือกบุคคลที่เหมาะสมโดยพิจารณาจากคุณสมบัติ ผลงาน และความสามารถ เป็นสำคัญ พร้อมกันนั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ให้แก่พระสงฆ์ที่ได้รับการ คัดเลือกเป็นพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การคัดเลือกโรงเรียนที่พระเข้าไปมีส่วนร่วมในการ สอนศีลธรรม

ผู้เขียนได้ศึกษาเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า พระสอน ศีลธรรม มีสภาพเป็นนิติบุคคล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 73 ซึ่งมีข้อความระบุว่า รัฐต้องสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต และในวรรคต้นของมาตรา 81 มีข้อความว่า

รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม เพื่อปลูกฝังศีลธรรม และจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนของชาติได้เรียนรู้ (เข้าถึง) หลักธรรมของพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมไปพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ จะเห็นได้ว่า เมื่อรัฐบาลให้การสนับสนุนพระสอนศีลธรรมก็จะเป็นที่ยอมรับจากทุกภาคส่วน ทำให้การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียน โดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการ ดังนั้น จึงเป็นโอกาสที่ดีที่จะส่งเสริมพระสอนศีลธรรมให้มีทักษะและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพก็ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติ ผลงาน และความสามารถและบทบาทของพระสอนศีลธรรมในยุคปัจจุบันด้วย

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับความคาดหวังในการปฏิบัติการกิจ

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นโครงการเชิงรุกที่สามารถนำกระบวนการสอนศาสนากับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมสู่กลุ่มเยาวชนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนโดยมีพระสอนศีลธรรมที่มีความรู้ ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติ และปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการอบรมสั่งสอนให้นักเรียนในสถานศึกษาทั้งระดับประถม มัธยม และอาชีวศึกษาทั่วประเทศปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเด็กและเยาวชน สอนนโยบายชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2551)

การปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งทั้งในแง่ของการเป็นผู้เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งใน ส่วนการเป็นพระสอนศีลธรรมที่รับนิมนต์จากโรงเรียนให้เข้าไปเป็นพระอาจารย์ผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามมาตรฐานการศึกษา

ภาระงานสำคัญของการเป็นพระสอนศีลธรรม ตามนโยบายของมหาวิทยาลัยฯ มี 4 ประการ ดังนี้

1. เป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิบริหารจัดการ เจริญปัญญา และทำพิธีทางพระพุทธศาสนา
3. สอนงานคณะสงฆ์ด้วยการสอนหรือติวเข้มธรรมศึกษาตรี โท เอก สำหรับผู้เข้าสอบ อันเป็นงานของคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์
4. ให้การสนับสนุนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยการสอนวิชาพระพุทธศาสนา บูรณาการเข้าสู่วิถีชีวิตให้นักเรียนมีศีล สมาธิ ปัญญา

การพัฒนาศักยภาพการสอน การติดตาม ประเมินผล ตลอดระยะเวลาของการดำเนินโครงการฯคือ ปีงบประมาณ 2548-2550 ได้มีพัฒนาการโดยลำดับ อาทิ การได้รับอนุมัติงบประมาณจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุนโครงการพระสอนศีลธรรม จากครั้งที่ 1 วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2548 จำนวน 4,000 รูป ครั้งที่ 2 วันที่ 1 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2549 จำนวน 6,000 รูป และครั้งที่ 3 วันที่ 23 เดือนมกราคม พ.ศ. 2550 ได้รับอนุมัติเพิ่มเป็นจำนวน 10,000 รูป อีกทั้งประมาณการณ์ในปี พ.ศ. 2551 จะได้รับอนุมัติเป็น 20,000 รูป เช่นกันในปีงบประมาณ 2551 คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2550 ให้โอนงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการฯวัตถุประสงค์ของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

1. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา
2. เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ตามนโยบาย “คุณธรรมนำความรู้” สู่สถานศึกษา
3. เพื่อให้พระสงฆ์นำหลักธรรมทางศาสนามาจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่นักเรียน นักศึกษาให้สามารถนำประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
4. เพื่อให้ให้นักเรียนนักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการชีวิตประจำวัน
5. เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายร่วมพัฒนาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

ความคาดหวังในการปฏิบัติการกิจกรรมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

1. เป็นผู้สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน โดยมีคาบสอนอย่างน้อย 2 คาบต่อสัปดาห์
2. เป็นผู้สอนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม
3. เป็นผู้สอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมทางศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ในหลักธรรม
4. เป็นผู้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อปลูกฝังคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนาเพื่อการปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
5. เป็นผู้จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และเป็นผู้แนะนำนักเรียน ครู ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
6. เป็นครูผู้สอนประจำโครงการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

7. เป็นผู้อบรมและเป็นกรรมการคุมสอบหลักสูตรธรรมศึกษาในเรือนจำและสถานพินิจฯ
8. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชน

สรุปได้ว่า การสอนเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอน เพราะเป็นเสมือนแผนที่นำทางให้ไปถึงจุดหมายปลายทางไม่ว่าจะสอนวิชาอะไรก็ตามครูจำเป็นที่จะต้องถามตนเองว่าเมื่อสอนจบแล้วนักเรียนควรจะสามารถทำอะไรได้บ้าง ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของบทเรียนนั้น ต่อจากนั้นครูเลือกกิจกรรมที่จะให้นักเรียนทำและเนื้อหาของวิชาที่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และเลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับบทเรียนและในที่สุดประเมินผล เพื่อจะดูว่านักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ ครูต้องมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ ในด้านจัดการเรียนการสอน ด้านงานวิชาการ การสืบทอดวัฒนธรรม การมีมนุษยสัมพันธ์ การการประเมินผลรวมทั้งด้านความรู้ ด้านเจตคติ ด้านการปฏิบัติ การวิจัย การบริการ การใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งสามารถปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและ สถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน เพื่อช่วยศิษย์ของตนสามารถเลือกวิชาเรียนได้ตามความเหมาะสม และความคาดหวังในการปฏิบัติภารกิจของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า พระสอนศีลธรรมต้องสอนและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนและชุมชน

ปัญหาของพระสอนศีลธรรม

สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา มีปัจจัยหลายด้านประกอบเข้าด้วยกัน ทั้งด้านตัวผู้สอนเอง สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ด้านหลักสูตรที่ผู้สอนไม่เข้าใจวิธีการอธิบายในวิธีการสอนให้ผู้เรียนสนใจ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ เน้นแต่เนื้อหาอย่างเดียว ความรู้ในวิชาชีพ พระสอนศีลธรรมไม่เข้าใจในวิธีการสอน การพัฒนาตนเอง พระสอนศีลธรรมไม่ค่อยแสวงหาความรู้ใหม่ ไม่มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ใหม่ ๆ และความเคลื่อนไหวในการสอนในรูปแบบต่าง ๆ และชุมชนสัมพันธ์ พระสอนศีลธรรมขาดการประชาสัมพันธ์และการตั้งเครือข่ายองค์กรต่าง ๆ ตลอดถึงความร่วมมือ

กลุ่มที่ 2 ด้านการดำเนินการสอน ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมที่บรรจุใหม่ ไม่มีการจัดตารางการเรียนการสอน จิตวิทยาการสอนไม่มีการโน้มน้าวหรือสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน การเตรียมการสอน การสอนของพระสอนศีลธรรมจะใช้สื่อการสอนแบบเก่า ๆ เทคนิคการสอน พระสอนศีลธรรมบางรูปไม่มีวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน และการจัดกิจกรรมพระสอนศีลธรรมขาดการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง

กลุ่มที่ 3 ด้านการผลิตและการใช้สื่อ ประกอบด้วย พระสอนศีลธรรมรุ่นเก่า จะเข้าใจการใช้สื่อ แต่ผู้ที่บรรจุใหม่ขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตสื่อ และการใช้สื่อมีลัทธิเดียวที่มีอยู่ในอินเทอร์เน็ต และความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ยังมีไม่เพียงพอ

กลุ่มที่ 4 ด้านการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย พระสอนศีลธรรมส่วนมาก ไม่ทำการวัดและประเมินผล ทั้งก่อนสอนและหลังการสอนปล่อยให้ทำหน้าที่ของครูประจำชั้น จึงไม่รู้สภาพปัญหาที่ต้องนำไปพัฒนาและแก้ไข และบางรูปวัดผลประเมินผลไม่เป็น การพัฒนานักเรียนนั้น พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นแต่เรื่องหลักธรรมคำสอนในศาสนา ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับอาชีพที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งสามารถสรุปปัญหาของพระสอนศีลธรรมออกเป็น 4 ด้าน จะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาต่อไป (พระปลัดปรีชา นนทโก (จุลเจือ), 2560)

สรุปได้ว่า สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้สอนไม่เข้าใจวิธีการอธิบายในวิธีการสอนให้ผู้เรียนสนใจ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ เน้นแต่เนื้อหาอย่างเดียว ความรู้ในวิชาชีพ พระสอนศีลธรรมไม่เข้าใจในวิธีการสอน ไม่มีวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน และการจัดกิจกรรมพระสอนศีลธรรมขาดการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง การใช้สื่อมัลติมีเดียที่มีอยู่ในอินเทอร์เน็ต และความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ยังมีไม่เพียงพอ มุ่งเน้นแต่เรื่องหลักธรรมคำสอนในศาสนา ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับอาชีพที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

การอบรมสั่งสอนให้บุคคลเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นหน้าที่หลักสำคัญยิ่งประการหนึ่งของพระสงฆ์ ในฐานะเป็นผู้นำ เพราะพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับวิถีชาวพุทธในฐานะเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่มีความสำคัญ ให้ความหมายเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบท วัดและพระสงฆ์มีอิทธิพลและบทบาทในวิถีชีวิตของประชาชนมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ศีลธรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ ของประชาชนทั้งในทางสังคมวัฒนธรรมและศาสนา สำหรับพระสงฆ์นั้นมิใช่จะมีบทบาทหน้าที่ในการเรียนรู้และเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ยังมีบทบาทพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนอีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548)

สรุปได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม จะต้องให้มียู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในสถานศึกษาควรปลูกฝังทางด้านนักวิชาการ การเรียนการสอน และการอบรมจริยศึกษาที่งามของวัฒนธรรมไทยที่มีอยู่ตั้งแต่ต้นมา ทางกายก็ดี วาจาและจิตใจก็ดี ขณะที่นอกสถานศึกษาควรปลูกฝังฐานด้านชีวิตที่ดำรงอยู่ และสังคมจะช่วยให้ นักเรียน นักศึกษาเป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงาม อย่างครบถ้วน

วิธีการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การศึกษาเป็นรากฐานการพัฒนาชีวิต การศึกษาสร้างคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ความดีกับความรู้อยู่คู่กัน เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้คุณธรรมเป็นฐาน ในการเชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน ศาสนา ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นให้ครูผู้สอนสอดแทรกคุณธรรมในทุกรายวิชา เพื่อให้เด็กได้เกิดความรู้สึกตระหนักในการเป็นคนมีคุณธรรม แต่การที่จะสอนให้เกิดคุณธรรมในเด็กได้นั้นสำคัญยิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณสมบัติในการเป็นครูที่ดี พระสอนศีลธรรมก็ได้ชื่อว่าเป็นครูในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้กับเยาวชน จึงจำเป็นที่ศึกษาและ ปฏิบัติเป็นตัวอย่าง แบบอย่างที่ดีให้เด็กเห็น และปฏิบัติตามลักษณะของครูดีตามคำสอนในพุทธศาสนาหรือหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นครู ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คือ

1. ปิโย น่ารัก คือ การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การที่ครูจะเป็นที่รักแก่ศิษย์ได้ ก็ควรตั้งตนอยู่ในหลักพรหมวิหาร 4 (ช.ช. (ไทย). 25/7-10/22.) คือมีเมตตาปรารถนาดีต่อศิษย์ ทำให้ศิษย์เป็นสุขและเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต คอยระวังมิให้ศิษย์ตกอยู่ในความประมาท มีกรุณา สงสาร เอ็นดูศิษย์ อภัยช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ ความไม่รู้มีมูทิตา คือ ชื่นชมยินดีเมื่อศิษย์ได้ดี และยกย่องเชิดชูให้ปรากฏ เป็นการให้กำลังใจและช่วยให้เกิดความภูมิใจในตนเองมีอุเบกขา คือวางตัวเป็นกลาง จิตใจที่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ

2. ครุ หมายถึง การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคง ทั้งในด้านของจิตใจที่หนักแน่นมั่นคงที่จะดำรงตนอยู่ในความดีไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจของกิเลสตัณหา และความหนักแน่นในด้านของความรอบรู้ธรรมที่จะช่วยให้ครูมีคุณสมบัติดังกล่าว คือ พละ 5 ประการ (ม.ม. (ไทย). 12/501/537) ได้แก่ ศรัทธาพละ คือ มีความเชื่อในทางที่ชอบ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว วิริยะพละ คือ ความเพียรในทางที่ชอบ คือ เพียรเลิกละความชั่ว เพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดในสันดาน สติพละ หมายถึง ความระลึกได้ มีความรู้สึกตัวในการกระทำ การพูด การคิดให้รอบคอบ สมาธิพละ หมายถึง ความมีใจจดจ่อแน่วแน่มั่นคงในสิ่งที่เพียรปฏิบัติ พลังสมาธิ นี้จะเป็นกำลังต่อต้าน ความฟุ้งซ่านมิให้เกิดขึ้นในใจ ปัญญาพละ หมายถึง ความรอบรู้ คือรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำอะไรควรเว้น อะไรเป็นประโยชน์ และอะไรไร้ประโยชน์

3. กาวนियो การเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความประพฤติดีงามควรแก่การเคารพ

4. วัตตา คือ เป็นผู้มีความสามารถในการตกแต่งสั่งสอน เพื่อให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถ และเป็นคนดี คือใช้ความรู้ ความสามารถไปในทางสุจริต เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ ลักษณะการสอนในแง่ของพุทธศาสนา (วิ.ม. (ไทย). 1/207/191) คือ สอนให้เข้าใจชัดเจน เห็นจริงอย่างที่ต้องการ ซึ่งจะต้องดำเนินไปตามลำดับขั้นดังนี้ คือ สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งยาก สอนจากสิ่งที่ป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่ป็นนามธรรม มีการ

กระตุ้นแรงเร้า เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะประพฤติปฏิบัติตามที่ครูสอน สร้างกำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ไม่ครั่นคร้ามต่อความยากลำบากหรืออุปสรรคใด ๆ สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้เรียน คือมีเทคนิคในการสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจ

5. วจนกขโม เป็นบุคคลที่พร้อมจะรับฟังคำปรึกษาซักถามอยู่เสมอ อดทนฟังได้ แม้เรื่องไร้สาระ ไม่เบื่อหน่าย ไม่รำคาญ จึงต้องอดทนให้อภัย รักษาอารมณ์ให้เยือกเย็นอยู่เสมอ (ส.ส. (ไทย). 15/110/121)

6. คัมภีร์ธัญ กถิง กัตตา เป็นบุคคลที่สามารถนำเรื่องที่ยากมาอธิบายให้เกิดภาพพจน์ เข้าใจง่าย แม้เรื่องราวที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับชีวิตเกี่ยวกับหัวข้อที่ยาก ๆ ก็สามารถหาเรื่องอุปมาอุปมัยให้เข้าใจได้อย่างง่ายดาย ครูจะต้องมีวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องยาก ๆ ได้โดยง่าย โดยวิธีการ (อง.ทก. (ไทย). 20/26-31/75) ดังนี้คือ แสดงจุดเด่นหัวข้อสำคัญ ๆ หรือโครงสร้างของวิชานั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด ก่อนที่จะอธิบายในรายละเอียดต่อไป แสดงเหตุผลในวิชานั้น เช่น อธิบายจากเหตุไปสู่ผล อธิบายจากผลไปสู่สาเหตุ ยกตัวอย่างประกอบหรือเปรียบเทียบกับเนื้อหาของวิชาอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง แสดงเนื้อหาที่เป็นแก่นหรือสาระสำคัญของวิชานั้น ๆ ตลอดจนชี้ให้เห็นคุณค่าในเชิงปฏิบัติ เพราะผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวสามารถนำมาปฏิบัติได้

7. โนจัญฐาน นิโยชเย คือ การรู้จักและแนะนำศิษย์ไปในทางถูกที่ควร หมายถึง ไม่นำศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย วิธีการแนะนำศิษย์ไปใน ทางที่ถูกที่ควรนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ คิดหาวิธีใช้วิธีชูกำราบ เป็นวิธีเตือนให้ศิษย์รู้สึกตัวและละความชั่ว กล่าวคือ เมื่อเห็นศิษย์ประพฤติไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร นัดคหวิริ ใช้วิธียกย่องชมเชย เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดนิสัยที่ดี และป้องกันไม่ให้เกิดนิสัยที่ไม่ดี เมื่อใดที่เห็นศิษย์ทำความผิดครูจะต้องยกย่องชมเชย ทัศนคติวิธี ใช้วิธีกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ครูต้องการให้ศิษย์ประพฤติปฏิบัติอย่างไร ครูก็ต้องปฏิบัติตน เช่นนั้นให้ศิษย์ได้เห็นเป็นตัวอย่าง

ตามแนวคิดทางพุทธศาสตร์ หลักภาวนา 4 เป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าให้แก่บุคคล พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตน สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบทบาทพระสอนศีลธรรมเพื่อแก้ปัญหาให้กับเยาวชนในสังคมไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยจะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นหลาย ๆ ด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546)

ภาวนา (ที.ปา. (ไทย). 11/88/315) ตรงกับคำว่า พัฒนา ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนา และปัญญาภาวนา เทียบได้กับการพัฒนาทางกาย พัฒนาทางสังคม พัฒนาอารมณ์ และพัฒนาสติปัญญา

กายภาวนา การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้

เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ศีลภาวนา การพัฒนาการกระทำ ได้แก่การสร้างความสัมพันธ์ทางกายและวาจา กับบุคคลอื่นโดยไม่เบียดเบียนกัน ไม่กล่าวร้ายทำลายผู้อื่น ไม่กระทำการใด ๆ ที่จะก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น แต่จะใช้วาจาและการกระทำที่ดี ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

จิตภาวนา การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตทนมัสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

ปัญญาภาวนา การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (ที.ปา. (ไทย). 11/305/272)

ผู้เขียนได้ศึกษาวิเคราะห์หลักการสอนในพระพุทธศาสนา ในประเด็นด้านการพัฒนาพบว่า การศึกษาเป็นรากฐานการพัฒนาชีวิต การศึกษาสร้างคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ความดีกับความรู้ จึงต้องอยู่คู่กัน เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้คุณธรรมเป็นฐาน ในการเชื่อมโยงความร่วมมือ ของสถาบันครอบครัว ชุมชน ศาสนา ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นให้ครูผู้สอน สอดแทรกคุณธรรมในทุกรายวิชา เพื่อให้เด็กได้เกิดความตระหนักในการเป็นคนมีคุณธรรม

สรุปได้ว่า พระสอนศีลธรรมจะต้องวางตนให้เหมาะสม มีความเป็นกัลยาณมิตร กล่าวคือ การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคง การเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความประพฤติดีงามควรแก่การเคารพ เป็นต้น ตลอดจนพัฒนาปัญญา ได้แก่ การรู้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันสภาวะของโลกและชีวิต ทำให้จิตใจเป็นอิสระได้จนถึงขั้นสูงสุด ส่งผลให้อยู่ในโลกได้อย่างมีสันติสุข

สรุป

พระสอนศีลธรรมต้องมีบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ ในด้านจัดการเรียนการสอน ด้านงานวิชาการ การสืบทอด วัฒนธรรม การมีมนุษยสัมพันธ์ การการประเมินผล การใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งสามารถปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความคาดหวังในภาระกิจการสอนศีลธรรมของของพระสอนศีลธรรมยุคใหม่เพื่อพัฒนาสังคมไทยควรเน้นการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมในรายวิชา เพื่อให้เด็กได้เกิดความตระหนักในการเป็นคนมีคุณธรรม ดังนั้น พระสอนศีลธรรมจะต้องวางตนให้เหมาะสม การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม จะต้องให้มีอยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ในสถานศึกษา

ควรปลูกฝังทางด้านนักวิชาการ การเรียนการสอน ขณะที่นอกสถานศึกษาควรปลูกฝังฐานด้านชีวิตที่ดำรงอยู่ และสังคมจะช่วยให้ นักเรียน นักศึกษา เป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามอย่างครบถ้วน

ที่ผ่านมาผู้นับอุปสรรคการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงบ่อยมาก การปรับปรุงระเบียบข้อบังคับเพื่อให้เหมาะสมกับพระสอนศีลธรรม สภาพปัญหาด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้สอนไม่เข้าใจวิธีการอธิบายในวิธีการสอนให้ผู้เรียนสนใจ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ เน้นแต่เนื้อหาอย่างเดียว ความรู้ในวิชาชีพ พระสอนศีลธรรมไม่เข้าใจในวิธีการสอน ไม่มีวิธีการนำเสนอที่เหมาะสมกับวัยผู้เรียน และการจัดกิจกรรมพระสอนศีลธรรมขาดการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่อง การใช้สื่อมัลติมีเดียที่มีอยู่ในอินเทอร์เน็ต และความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้อย่างไม่เพียงพอ มุ่งเน้นแต่เรื่องหลักธรรมคำสอนในศาสนา ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับอาชีพที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข

วิธีการพัฒนาบทบาทพระสอนศีลธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา พระสอนศีลธรรมต้องมีความเป็นกัลยาณมิตร กล่าวคือ การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคง การเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีคุณประพาสดีงามควรแก่การเคารพ รู้จักและแนะนำศิษย์ไปในทางถูกที่ควร อธิบายจากเหตุไปสู่ผล เป็นต้น ตลอดถึงพัฒนาตนตามหลักภาวนา 4 คือ การฝึกอบรมกายให้มีบุคลิกที่เหมาะสมกับเพศบรรพชิต การพัฒนาการกระทำ การสร้างความสัมพันธ์ทางกายและวาจา กับบุคคลอื่น ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรม และฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ หลักธรรมดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบทบาทพระสอนศีลธรรมเพื่อแก้ปัญหาให้กับเยาวชนในสังคมไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยจะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นหลาย ๆ ด้านทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2553). คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). คู่มืออบรมหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตของประชาชนโดยพระสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระปลัดปรีชา นนทโก (จุลเจือ). (2560). การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (เล่มที่ 12). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2551). คู่มือปฏิบัติงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- อัจศรา ประเสริฐสิน. (2558). การพัฒนารูปแบบการวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. วารสารบรรณศาสตร์ มศว., 8(2), 56-68.

